

KUHMALAHTI VEHKAJÄRVI OSAYLEISKAAVA-ALUEEN MUINAISJÄÄNNÖSINVENTOINTI 2003

Timo Jussila

Kustantaja: Kuhmalahden kunta

Sisältö:

Perustiedot	3
Abstarkti	3
Yleiskartta	4
Alueen kuvaus	5
Luonto	5
Vesistöhistoria	5
Muinaisjäännökset.....	6
Inventointi ja havainnot	7
Lähteet	9
Isojakokartta	10
Maastokartta	11

Kansikuva: Näymä koilliseen Multisillanlahden ja Rantalan-talon suuntaan Hittistensuon kohdalta. Kuvan oik. reunassa vastarannalla harjusaaren, Kailasaaren pohjoispää.

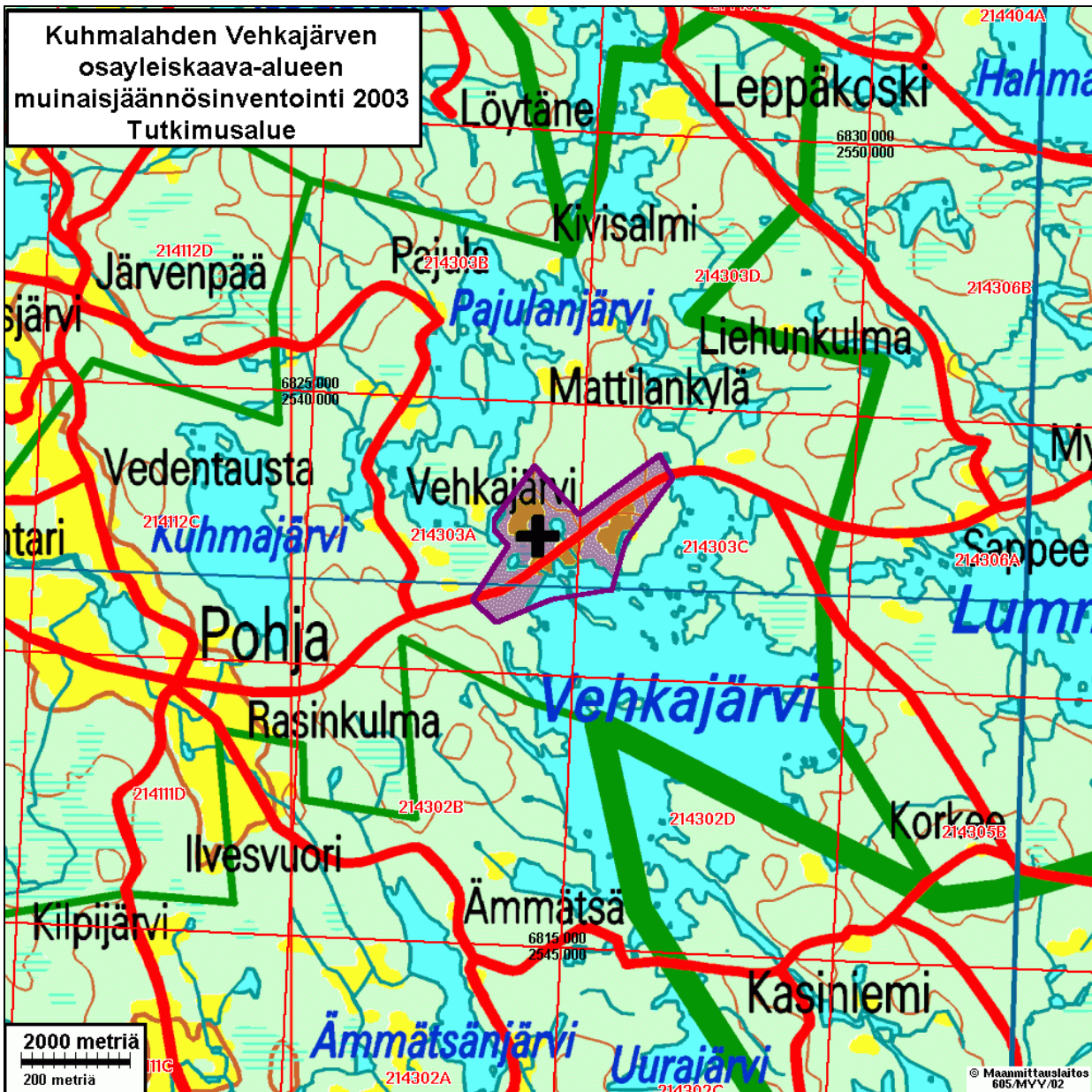
Perustiedot

Alue	Kuhmalahden Vehkajärven kylätaajaman alue, osayleiskaava-alue. Ks. karttaote: tutkimusalueen raja.
Tarkoitus	Mahdollisten alueella olevien muinaisjäänösten paikantaminen, jotta ne voidaan merkitä kaavaan ja ottaa huomioon maankäyttöä suunniteltaessa.
Tavoite	Alueen kattava tarkastus, 1700-luvun kylätontin paikantaminen.
Työaika	Kenttätyöaika: 22.10. - 24.10.2003.
Kustantaja	Kuhmalahden kunta
Tekijä	Mikroliitti Oy, Timo Jussila
Tulokset	Isojakokartan perusteella 1700-luvun kahden talon kylätontti on jäänyt suurimmaksi osaksi Kuhmoinen-Kangasala kantatien alle. Alueelta ei löytynyt muinaisjäänöksiä.
Aiemmat Tutkimukset	-

Abstarkti

Inventointi suoritettiin kolmen päivän aikana lokakuun lopussa 2003. Noin 2 x 4 km kokoinen osayleiskaava-alue sijaitsee Vehkajärven kyläkeskuksen ympäristössä Vehkajärven pohjoisrannalla. Alueelta ei tunnettu ennestään kiinteitä muinaisjäänöksiä, eikä löytöpaikkoja. Inventoinnissa havaittiin useita vanhoja peltoraunioita, jotka eivät inventoijan mielestä ole muinaisjäänöksiksi sopivia lajinsa edustavia eheitä kokonaisuuksia. Alueelta ei löydetty uusia muinaisjäänöksiä. Isojakokartan perusteella paikannettiin 1780-luvun kahden talon kylätontti nykyisen kantatien kohdalle ja todettiin tontti tuhoutuneeksi. Alueella on muinainen Ancyclusjärven uoma ja Vehkajärven vanhin lasku-uoma, mutta sen varrelta ei tutkimusalueelta löydetty muinaisjäänöksiä. Sen sijaan asuinpaikan merkkejä tavattiin tutkimusalueen ulkopuolelta Lemojärven etelärannalta.

Yleiskartta

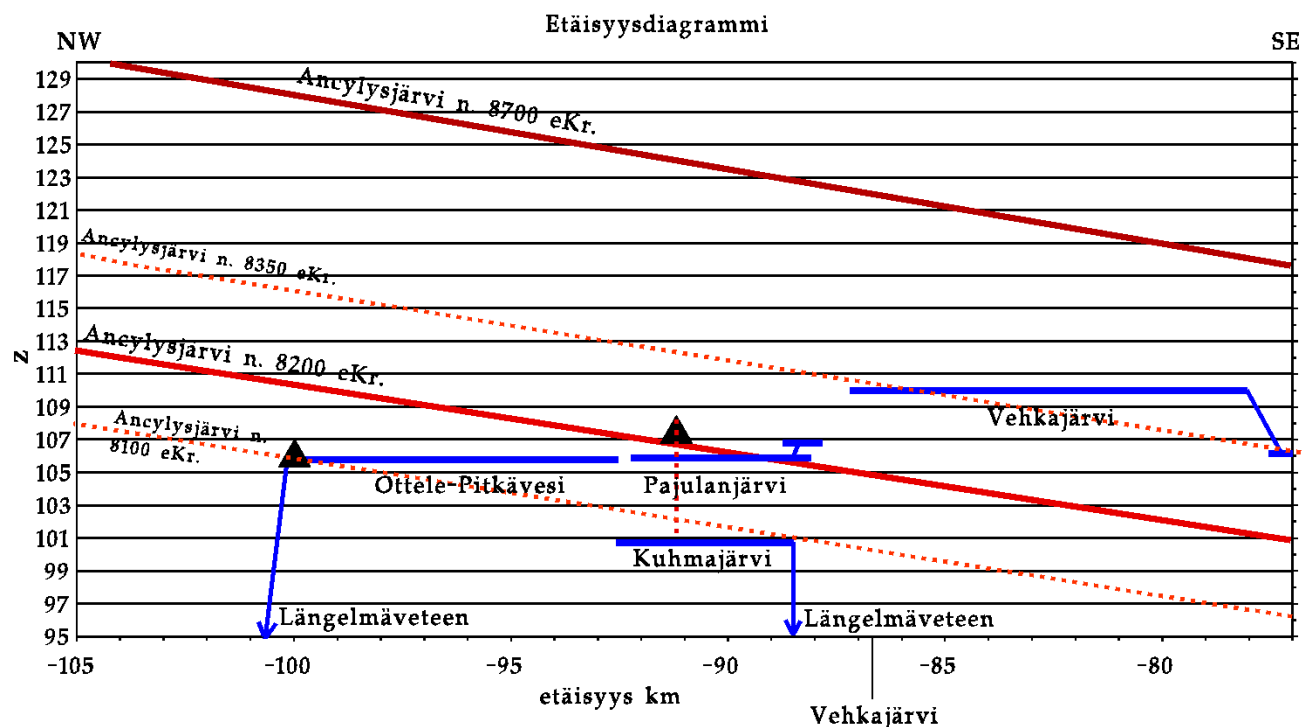
Alueen kuvaus

Luonto

Alue on maaperältään pääosin hienoaineksista moreenia ja ylemltä osin kivistä hiekkamoreenia. Alueen halki kulkee harjumuodostuma: Kirkkoharju ja sen jatkeena pitkänä ja kapeana Kailasaarena. Kirkkoharjun eteläpää on hiekkaa, muutoin soraa tai soraista hiekkaa. Toinen hiekkamuodostuma, pieni harju, on Kailajärven länsirannalla. Sen pohjoisosa on kaivettu pois. Alueen länsiosassa Vehkajärven ja Lemojärven välillä on pieni alaisia rantahiekkakerrostumia. Kasvillisuudeltaan alue on kuusivaltaista sekametsää, harjuilla mäntyvaltaista metsää, paikoin lehtomaista metsää.

Vesistöhistoria

Etäisyysdiagrammi, jossa vesistöjä katsotaan lounaasta koilliseen maankohoamisobaa sien suunnassa. Maan kallistumisesta johtuen muinaisrannat ovat diagrammissa kallistuneina, nykyrannat vaaka tasossa. Etäisyysdiagrammin Ancylysjärvivaiheen tasot on projisoitu Saarniston 1971 Päijännetutkimuksista. Vaaka-akselin etäisyys on laskettu Jussilan 1999 -2000 Saimaa-Päijänne peruslinjasta.

Etäisyysdiagrammin perusteella Vehkajärvi on kuroutunut muinaisesta Itämerestä sen Ancylysjärvivaiheen puolella välissä n. 8400 eKr (Ancylysmaksimin aika). Kuroutuminen on tapahtunut altaan pohjoispäästä Taustilanjärven-Lemojärven väliltä. Jo sitä ennen oli yhteys Ancylysjärveen katkennut eteläpäästä, altaan nykyisen lasku-uoman kohdalta. Kuroutumisen jälkeen allas lienee laskenut vetensä pohjoiseen em. kuroutumisuoman kautta. Tuolloin vedentaso on ollut järven eteläpäässä pari metriä nykyistä alempana. Kapakeraamiseen aikaan mennessä on altaan veden täytynyt nousta nykyiselle tasolle tai vähän (enintään 0,5.1 m) ylempiä. Jossakin vaiheessa pohjoinen Taustian-Lemojärven lasku-uoma on kuivunut ja uusi lasku-uoma Vesijakoon syntynyt. Milloin tämä on tapahtunut on epäselvää, oletettavasti jo en-

nen kampakeraamista kivikautta (alku n. 5000 eKr.). Tutkimusalueella Vehkajärven rannoilla ei ollut havaittavissa ylempiä rantatörmäitä. Lemojärven rannalla (Itärannan niemessä) oli havaittavissa selvä katkonainen muinaisranta n. 108 m tasolla. Onko kyseessä luonnollisen vedenlaskun jälkeensä jättämä rantamuodostuma, vai onko Lemojärveä keinotekoisesti laskettu, ei ole tiedossa. Noin 110 metrin tasolla Lemojärven kaakkoispuolella oli rantahiekkakerrostumia, jotka lienevät Ancyclusjärvivaiheen aikaisia, peräisin ajalta, jolloin vesi on virrannut Vehkajärvestä pohjoiseen.

Koska eteläisessä Suomessa on ollut (harvaa?) asutusta jo 8800 eKr. lähtien ja Keski-Suomessa 8500 eKr. lähtien, on mahdollista, että alueella voisi olla varhaiskivikautista rantasidonnaista asutusta, erityisesti muinaisen Ancyclusuoman alueella Vehkajärven ja Lemojärven välisellä alueella, ainakin 115 m korkeustason alapuolella, teoriassa ehkä jopa 120 m tasollakin.

Muinaisjäänökset

Vehkajärven kylästä on löydetty pari kiviesinettä, jotka kummatkin lienevät löydetty tutkimusalueen ulkopuolelta.

Vehkajärven Sahalta (Sahankylästä) on löydetty Jäkärälätyyppinen kirves. Tarkemmin paikantamaton löytöpaikka sijaitsee vajaat kaksi kilometriä tutkimusalueen itäreunasta itään, Vehkajärven koillisrannalla.

Aitoon kansakoulun kokoelma no. 9, kourutaltoa löytötiedoissa sanotaan esineen löytyneen "Vehkajärven kylästä. Löytänyt joku eukko perunaa kuokkiessaan Hosiosyrjän perunamaasta".

Vehkajärven rannoilta muualta tunnetaan Padasjoen puolelta, aivan järven eteläpäästä Viitanien alueelta kolme esihistoriallista asuinpaikkaa: yksi rautakautinen paikka, yksi tekstiilikeräminen paikka ja yksi kampakeraaminen paikka. Viimeksimainittu sijaitsee nykyisen rantatörmän päällä, millä perusteella tuossa vaiheessa on järven vedenpinnan täytynyt olla järven eteläpäässä lähellä nykyistä tasoaan ja maan kallistumisesta johtuen pohjoispäässä n. metrin nykyistä ylempänä (n. 111,5 m tasolla). Ylemmästä muinaisrannasta ei kuitenkaan ole maastoon jäänyt merkkejä. Ne lienevät nykyisten rantamuodostumien lomassa.

"Isojakokartan perusteella paikannettu 1700-luvun lopun kahden talon **kylätontti** osuu nykyisen kantatien kohdalle Valkaman talon koillispuolelle. Isojakokartan kopio on epäselvä, eikä kylätontiksi oletettu kartan punertava läiskä välttämättä kuvaa talojen paikkaa. Alkuperäisen kartan kuvannut Pauliina Tiusanen pitää kyseistä punaista läikkää myös alkuperäiskartassa epäselvänä ja tulkinnanvaraisena: onko kyseessä lainkaan alkuperäisväritys? Kartan kuviot (mm. peltokuviot) antavat mahdollisuuden tulkita talojen paikat toisinkin. Verrattaessa muihin Pirkanmaan isojakokarttoihin ja niiden talonpaikoihin, em. punaisen läikän oletama kylätontiksi ei ole huono vaihtoehto. Myös vaihtoehtoiset tontinpaikat sijoittuvat nykyiseen rakennettuun maastoon, joten loppupäätelmä on sama: kylätontista ei ole muinaisjäänökseksi."

Inventoinnissa havaittiin alueella useissa paikoin vanhoja peltoraunioita, sekä Kirkkoharjun länsirinteellä muutama osin tuhoutunut hiilihauta. Nämä eivät ole mitenkään edustavia lajinsa jäänteitä, eikä niitä mielestäni tule katsoa muinaisjäänöksiksi.

Inventoinnissa ei alueelta löytenyt uusia muinaisjäänöksiä. Alueella ei siis ole paikannettu kiinteitä muinaisjäänöksiä.

Inventointi ja havainnot

Timo Sepänmaa teki erillisen tarkkuusinventoinnin 11.10. Kirkkoharjun länsirinteellä maanomistajan kustannuksella, joka haki alueelle soranottolupaa. Siitä on tehty erillinen raportti.

Sain käyttöni alueen kulttuuriympäristöinventoinnin tehneeltä Pauliina Tiusaselta alueen isojakokarttakopiot jpeg-tiedostoina. Asemoin Isojakokartan 1787 (osa f) peruskootiin (ks. karttaote), minkä perusteella kartalla oleva punainen läiskä, joka tarkoittanee kylätonttia, osuu kantatien alle Valkaman koillispuolella. Tien eteläpuolinen pelto oli avoimena paikalla käydessäni, enkä havainnut siinä mitään erityisiä merkkejä kylätontista. Tien pohjoispuolinen vanha pelto oli nyt heinää kasvavaa joutomaata. Vaikutti siltä, että pellolta oli kuorittu pois ruokamultakerros. Isoja kivenjätkäleitä oli pussettuna pieneen pusikkoiseen peltosaarekkeeseen. Avoimista maaläiskistä en havainnut mitään muinaisjäänökseen viittaavaa. Muutoin lähialue on rakennettua kyläkeskusaluetta. On siis ilmeistä, että kylätontti on täysin tuhoutunut, onpa se sitten sijainnut tien kohdalla tai sen liepeillä.

Maisema Anttilan itäpuolella. Kuvattu pohjoiseen. Kuvan keskellä takana kantatien pengser, jonka kohdalla on mahdollisesti ollut vanha kylätontti

Oletettu 1700-luvun kylätontin alue. Kuvattu itään Valkaman pohjoispuolelta.

Topografiansa puolesta mehevin paikka esihistoriallisten muinaisjäännösten sijoittumisen ja löytämisen kannalta on Kirkkoharjun eteläkärki (joskin jyrkkärinteinen), erityisesti pitkä Kailasaari. Maanomistajan (Rantalan talo) tiukasta kiellosta johtuen ei aluetta kuitenkaan nyt tutkittu. Alue oli laidunkäytössä. Keskusteltuani asiasta kaavoittajan kanssa, todettiin, että kyseinen alue on jo rantakaavoitettu, eikä alueelle tulla rakentamaan mitään uutta, joten alueen inventointi ei ole välttämätöntä.

Kyläkeskuksen alue Kirkkoharjun ja Lokalahden välillä on pienipiirteistä ja alavaa, loivasti kumpuilevaa, varsin rakennettua. Alueen alavat pellot olivat heinällä ja havaintomahdollisuudet huonot. Alueen maaperä oli harjun ulkopuolella kivinen ja hienoaineksinen. Mitään erityisen hyviä rakentamattomia maastonkohtia en alueella todennut, joten alueen tarkastus jäi lähinnä silmämääräiseen tilanteen toteamiseen.

Lokalahden, Venehniemen ja Kailajärven välisellä alueella tein tarkempia maastohavainnointeja. Ranta on tällä alueella kivinen ja matalahko. Venehniemen alueella oli osa pelloista avoimina ja ne tarkastettiin. Itse nimen alue oli mukulikkoista soraa. Alueelle rannan tuntumaan tehdyissä kymmenkunnassa koekuopassa en havainnut mitään esihistoriaan viittaavaa. Havainnointi oli maaperän mukulikkoisuudesta johtuen hoidasta ja hankalaa. Venehniemen tasaisella rantaterassilla on useita pieniä peltoraunioita.

Topografisesti oivaa asuinpaikkamaastoa on Kailajärven ja Vehkajärven välisen kapean laakson (muinainen matala järvenpohja) ympärillä, josta länsipuoli kuului tukimusalueeseen. Pellot olivat kuitenkin heinällä, joten oli tyydyttävä harvaan koekuopitukseen hiekkasoraisella alueella, lähinnä purouoman pohjoispuolella olevassa harjuniemekkeessä. Tuloksetta.

Villijärvi ei liene ollut Vehkajärven osana ainakaan neoliittisen kivikauden aikana ja sen jälkeen, todennäköisesti ainoastaan järven kuorutumisaikana. Järven etelärannat ovat rakennetut ja myllätyt. Järven pohjoispuolisen moreenisen laakson pellot olivat suurelta osin avoimina ja ne tarkastin läpi.

Ehkä mielenkiintoisin alue on Kirkkoharjun länsipuolinen Lemojärven-Vehkajärven välinen alue. tarkastin muinaisen uoman alueen Taustilanjärven lounaispuolelta Vehkajärven rantaan Hittistensuon pohjoispuolella. Alue on kivikkoista hiekkamoreenia, kumpuilevaa maastoa, jossa uoma erottuu ja rajautuu selvästi. Tein sinne tänne sopiviksi katsomilleni maastonkohdille muinaisuoman rannoille koekuoppia, mutta tuloksetta. Hittistensuon luoteispuolella, muinaisuoman (nyt suo ja puro) länsipuolella ja lähempänä kylätietä myös itäpuolella on metsässä useita vanhoja peltoraunioita.

Taustilanjärven ja Lemojärven välillä tutkin muinaisuoman rannat. Lemojärven eteläpuolella on useita suhteellisen pienialaisia hiekkaisia tasanteita, jotka lienevät muinaisia rantakerrostumia. koekuopitin perusteellisesti nämä alueet, mutta tuloksetta (kartalla vihreät läiskät). Erityisen mielenkiintoinen alue topografisesti on Kirkkoharjun länsipuolen alarinne 115 m tason alapuolella. Nämä alueet olivat nyt pusikoituvina korkeaheinäisinä vanhoina peltoina tai suon laidan tiheänä pusikkona ja näreikkönä. Havainnointimahdollisuudet tällä alueella olivat erittäin huonot ja havainnointi jäikin muutamaa "näennäiseen" velvollisuuskoekuoppaan ja silmämääräiseen tilanteen toteamiseen. Näppilän länsipuoleiset pellot olivat heinällä tai muutoin ummessa, joten niitä en lainkaan tutkinut. Maasto alueella oli loivaa, joskin muutama pieni kalliokumpare ja niiden ympäristö olisi voinut olla topografisesti kohtalaista asuinpaikkamaastoa. Em. osin "kohtalainen muinaisjäännösmaasto" on siis huonosti tutkittu. Olisi ehkä hyvä tutkia Kirkkoharjun ja Näppilän länsipuoliset alavammat pellot uudestaan silloin kun ne ovat kynnetyt.

Lemojärven itärannan alavaa rantaa korkeammalle kohoavan niemen tutkin koekuopin, tuloksetta. Tutkimusalueen ulkopuolelle menevä Lemojärven eteläranta on varsin mainion tuntuista muinaisjäännösmaastoa. Tein sinne muutaman koekuopan aivan rannan tuntumaan. Yhdestä kuopasta tuli sievä kvartsi-iskos, jota en ottanut talteen. Tarkemmalla tutkimisella alueelta olisi ehkä löydettävissä muinainen asuinpaikka.

Muut osat tutkimusalueesta jäivät pikaisen yleissilmäyksen varaan. Rajatulta tutkimusalueelta ei mielestäni ole kohtuullisin kustannuksin löydettävissä kiinteitä muinaisjäännöksiä kuin satuman kaupalla. Sen sijaan Lemojärven-Kirkkojärven välisellä alueella saattaisi olla mahdollista löytää muinaisjäännöksen rippeitä paremmissa olosuhteissa tehtävällä perusteellisella tutkimuksella.

Espoo 8.12.03

Timo Jussila

Mikroliitti Oy	
Osoite:	Kotitontuntie 17 F, 02200 Espoo
Puhelin:	09-4208852, 0400-530057
Fax:	09-4208967
Email:	Mikroliitti@dlc.fi
www:	http://www.dlc.fi/~microlit

Lähteet

Jussila T, 2000: Pioneerit Keski-Suomessa ja Savossa. Rannansiirtymisajoitusmenetelmien perusteita ja vertailua. *Suomen arkeologinen seura. Muinaistutkija 2/2000*:13-28.

Saarnisto M, 1971. The Upper Limit of the Flandrian Transgression of Lake Päijänne. *Commentationes Physico-Matematicae Vol. 41, No 2*: 149-170.

Timo Sepänmaa 2003: Padasjoen inventointi 2003 (käsikirjoitusluonnos). Lahden Museo.

Tiusanen Pauliina 1993: Kuhmalahti, Vehkajärvi. Kulttuuriympäristöinventointi. Raportti 31.7.03, Rakennuskulttuurityö Kivikenkä, Kangasala.

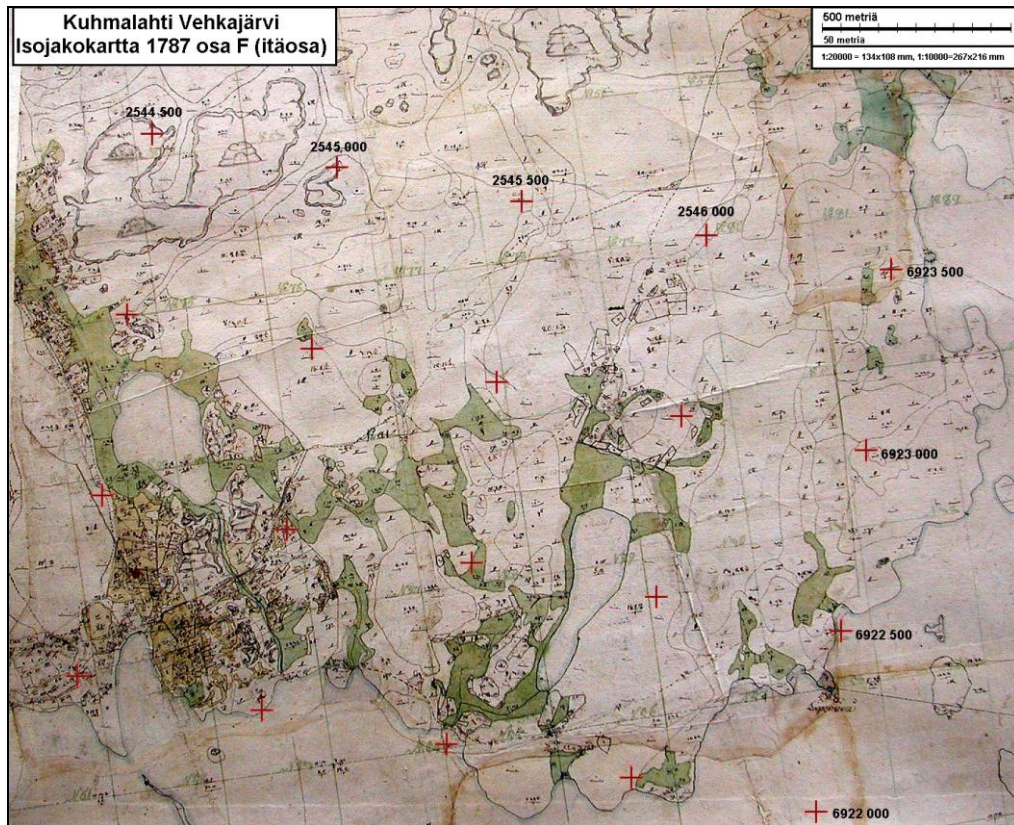
Museoviraston arkeologian osaston topografinen arkisto.

Isojakokarttakopio 1787 f.

Maaperäkartta 1:20 000, 2143 03

Isojakokartta

Isojakokartta 1:20 000 mittakaavassa. Karttaan on lisätty peruskoordinaattirisikko.

Alkup. karttakuva: Pauliina Tiusanen, Rakennusluttuurityö Kivikenkä. Päällepainatukset Mikroliitti Oy.

Karttatiedoston voi esim. tulostaa kalvolle mittakaavassa (1:10000 = 267x216 mm) ja asettaa koordinaattiristikköjen avulla saman mittakaavaisen maastokarttatulosteen päälle. Saman voi tehdä myös kuvankäsittelyohjelmalla, asettamalla isojakokartta läpinäkyvänä (pohjaväri = "transparent") layerina maastokartan päälle ja kiertämällä ja asemoimalla koordinaattiristikkö maastokartan koordinaattien kanssa kohdalleen. Tietyillä ohjelmilla karttoja voi katsoa rinnakkain asemituna samaan koordinaatistoon, niin että kursoria liikutellessa toisen kartan päällä, toinen kursori liikkuu vastaavalla kohdalla toisen kartan päällä

Maastokartta

1: 20 000

(Karttopohja © Maanmittalaitos, kopiointilupa 605/myy/02, ei julkaistavaksi tällä luvalla)

